Literatuuroverzicht – Kerstvloed 1717

Laatst bijgewerkt 13 maart 2018

In dit overzicht vindt u literatuur over de Kerstvloed van 1717. Het zijn boeken en studies die later geschreven zijn. Eerst vindt u algemene publicaties over de Kerstvloed. Het recent gepubliceerde boek van Piet H. Nienhuis 'Kerstvloed 1717' en de doctoraalscriptie 'De Kerstvloed van 1717: oorzaken en gevolgen van een natuurramp' van Tonko Ufkes (zie Algemeen) vormen de meest omvattende algemene studies. Onlangs verschenen in de tijdschriften zoals Duvekoater en Stad & Lande ook artikelen over de Kerstvloed, die in 2017 precies 400 jaar geleden plaatsvond.

Vervolgens vindt u informatie per dorp. Achter de titel staat of deze [online] te bekijken is of op de [studiezaal] van de Groninger Archieven is in te zien. Wanneer u literatuur op de studiezaal wilt bekijken, dan kunt u deze aanvragen op de studiezaal of reserveren via onze website. Klik de gewenste literatuur aan in deze lijst. Rechtsboven staat een icoontje van een mapje waarmee u het betreffende stuk kunt aanvragen.

Algemeen

Tonko Ufkes, 'Na de Kerstvloed', In: Stad en Lande (2017) nr.4 3-8 [studiezaal]
Tonko Ufkes bekijkt in dit artikel nog eens naar de bronnen die hij gebruikte voor zijn doctoraalscriptie: De Kerstvloed van 1717 (zie verderop in deze literatuurlijst).
Toegangnummer: 1769 inventarisnummer: 20750

Richard Paping, 'De Kerstvloed van 1717 in Vliedorp en Wierhuizen' In: Stad en Lande (2017) nr.4 10-13 [studiezaal]
In dit artikel worden de gevolgen van de ramp in de kerspelen Vliedorp en Wierhuizen beschreven.
Toegangnummer: 1769 inventarisnummer: 20750

Jan Oldenhuis 'Op stroom van tied. Bie störm en hoge vloud', in: Toal en Taiken (2017) nr.4 195-201 [studiezaal]
In het Gronings geschreven artikel over andere overstromingen in Groningen dan die van 1717.
Toegangnummer: 1769 inventarisnummer: 20764

Ineke Noordhoff, 'De zee kan altijd meer', In: Noorderbreedte (2017) nr.5 4-7 [studiezaal]
In dit artikel staat de vraag of een ramp zoals de Kerstvloed van 1717 weer zou kunnen gebeuren centraal.
Toegangnummer: 1769 inventarisnummer: 20763

J.P. Koers, De Kerstvloed van 1717, In: Duvekoater: tijdschrift voor regionale historie van de Historische vereniging Gemeente Scheemda (2017) nr.60 3-8. [studiezaal]
Artikel over de Kerstvloed, met name gericht op de provincie en het Oldambt. In het Oldambt waren relatief weinig slachtoffers te betreuren.
Toegangnummer: 1766 inventarisnummer: 756

Harry Perton, De Kerstvloed volgens Engelse kranten (16 november 2017) [online]
In deze blog wordt een artikel uit een Engelse krant uit 1717 aangehaald. De ramp in Groningen wordt hierin beschreven.

Piet H. Nienhuis, 'Kerstvloed 1717. Een pelgrimstocht. + wandelgids' (2017) [studiezaal]
Nienhuis beschrijft in dit boek de Kerstvloed en de wederopbouw en de dijkbouw daaropvolgend. Bovendien staat de route van de 'oude' dijk centraal en probeert hij de sporen (letterlijk!) van het verleden van de Kerstvloed te traceren. Bij zijn zoektocht ontdekt hij ook meer over zijn voorouders, die ook woonden in de Groninger kuststreek.
Toegangnummer: 1957 inventarisnummer: 31414

Mirjam Jochemsen, 'Kerstvloed 1717. Het begin van modern dijkbeheer', In: H20 (2017) nr.5 8-9 [studiezaal]
In dit artikel over de Kerstvloed wordt beschreven dat de aanpak en visie van Van Seeratt op de dijkbouw het begin vormde van modern dijkbeheer.
Toegangnummer: 1957 inventarisnummer: 31132

'Kerstvloed 1717' Golden Raand – het Groninger Landschap (2017) [online] [studiezaal]
In dit tijdschrift met als thema de Kerstvloed staan meerdere artikelen met verschillende invalshoeken. Denk aan de vraag waarom de Kerstvloed meer schade aanrichtte in Groningen dan Friesland, een meteorologische kijk op de ramp en de fysieke sporen in het landschap die de Kerstvloed naliet.
Toegangnummer: 1769 inventarisnummer: 20775

Evelien Sloterdijk, "Help! Hemel! help: ach! wy vergaen, Ons Landt dat wordt een Oceaen. De retorische presentatie en functie van emoties in drie literaire pamfletten over de Kerstvloed van 1717". (Masterscriptie RUG 2016) [online]
Neerlandica Evelien Sloterdijk heeft voor haar masterscriptie onderzoek gedaan naar literaire pamfletten (kleine bundels met één of meer gedichten) over de Kerstvloed. Sloterdijk legt deze pamfletten uit en concludeert dat er duidelijk vanuit de emotie is geschreven.

Adam Sundberg, "The Fattened Land Turned to Salted Ground": the Christmas Flood of 1717 in Groningen in: Floods, Worms, and Cattle Plague: nature-induced disaster at the closing of the Dutch Golden Age, 1672-1764, 94-150 [online]
In dit Engelstalige onderzoek naar rampen in de zeventiende en achttiende eeuw vormt de Kerstvloed van 1717 een belangrijk onderdeel. Er is vooral aandacht voor de nasleep van de ramp en de reacties er op. Met name de bestuurlijke oplossingen voor de dijkverstevigingen worden benoemd.

Adam Sundberg, 'Claiming the past: History, memory and innovation following the Christmas Flood of 1717' in: Environmental History (2015) 240-261 [studiezaal]
In dit Engelstalig artikel richt Sundberg zich op gevolgen, reacties en besluiten in de nasleep van de ramp.
Toegangnummer: 1957 inventarisnummer: 31301

Jan Buisman 'Duizend jaar weer, wind en water in de lage landen' (Franeker 2015) 440-450 [studiezaal]
In dit boek over het weer, wind en water door de eeuwen heen is er aandacht voor de Kerstvloed van 1717 in Groningen.
Toegangnummer: 1957 inventarisnummer: 29178

Tonko Ufkes, 'Op stroom van tied. Noa de Kerstvloed van 1717' in: Toal en taiken (2014) 323-326 [studiezaal]
In het Gronings geschreven artikel over de Kerstvloed met veel aandacht voor de bestuurlijke problemen na de ramp. In eerste instantie faalden de plannen om de dijken weer te versterken. Thomas van Seeratt veranderde het dijkwezen.
Toegangnummer: 1769 inventarisnummer: 20682

Jan Buisman 'Extreemweer! Een canon van weergaloze winters & zinderende zomers, hagel & hozen, stormen & watersnoden' (Franeker 2011) 202-204 [studiezaal]
In dit boek met meerdere beschrijvingen van opvallende weersverschijnselen uit het verleden, wordt de Kerstvloed vanuit een meteorologisch perspectief benaderd. De auteur noemt de Kerstvloed de grootste natuurramp van de achttiende eeuw in zowel Nederland als Duitsland.
Toegangnummer: 1957 inventarisnummer: 26745

Fokko Bosker, "Zeedijken in het noorden" (Groningen 2008) 65-70 [studiezaal]
In dit boek over 'het gevecht met het water' door de eeuwen heen is er aandacht voor de Kerstvloed met daarbij uitleg over de dijken die in 1717 geen stand hielden en de desastreuze gevolgen hiervan.
Toegangnummer: 1957 inventarisnummer: 25206

Manfred Jacubowski Tiessen, 'Economische en sociale gevolgen van de stormvloed in 1717', in: Tijdschrift voor vereniging voor Waterstaatsgeschiedenis (2006) webversie [studiezaal]
De Kerstvloed richtte schade aan tussen Nederland en Denemarken. Geen kustgebied hiertussen bleef gespaard. In dit artikel is met name aandacht voor de economische en sociale gevolgen van de ramp in het noorden van Duitsland.
Toegangnummer: 1957 inventarisnummer: 31302

Beno Hofman, 'Overstroming maakt meer dan tweeduizend slachtoffers (1717)'. In: Beno Hofman, "De Groningse geschiedenis in meer dan 100 verhalen" (Amsterdam 2004) 125-127 [studiezaal]
Korte tekst van stadshistoricus van Groningen Beno Hofman met enkele 'aanmerkenswaardige voorvallen' tijdens de Kerstvloed uit de publicatie van een Delfzijlster predikant.
Toegangnummer: 1957 inventarisnummer: 22237

David Hartsema, 'De Kerstvloed van 1717'. In: "Van vroeger en later" (1989) nr.1 29-35 [studiezaal]
Bundeling van verschillende historische verhalen uit Groningen. Met korte anekdotes over de slachtoffers van de Kerstvloed en andere voorvallen.
Toegangnummer: 1795 inventarisnummer: 8010

Tonko Ufkes, "De Kerstvloed van 1717: oorzaken en gevolgen van een natuurramp" (doctoraalscriptie RUG 1984) [online]
Ufkes richt zich in deze doctoraalscriptie op de oorzaken en gevolgen van de Kerstvloed in het gewest Groningen. Hoe kon de ramp gebeuren, hoe liep deze af en waarom vond er geen herhaling plaats? Met uitgebreide bronnenlijst en bijlagen vanaf pagina 110.
Toegangnummer: 1761 inventarisnummer: 1071

L.J. Noordhoff, 'Tomas van Seeratt : zijn levensloop en zijn betekenis voor de provincie Groningen', "Groningsche volksalmanak" (Groningen 1961) 49-70 [studiezaal]
Deze tekst gaat over Thomas van Seeratt, die al voor de Kerstvloed van 1717 waarschuwde voor dijkdoorbraken. Wie was hij en wat waren zijn verdiensten?
Toegangnummer: 1769 inventarisnummer: 2692.1961

G. Zijlma, 'De Kerstvloed van 1717', Groninger Volksalmanak voor het jaar 1918 (Groningen 1917) 1-21 [studiezaal]
Dit artikel uit 1917, geschreven 200 jaar geschreven na de Kerstvloed, gaat over de ramp en de rol en visie op de dijkbouw van Van Seeratt. Met korte persoonlijke verhalen over de slachtoffers.
Toegangnummer: 1769 inventarisnummer: 2692.1918

Beno Hofman, 'Thomas van Seeratt. Zweedse zeeman verbeterde Groningse dijken'. Artikel in de reeks "Stadsverhalen" [online]
Tekst over Thomas van Seeratt, die waarschuwde voor de Kerstvloed, een reddingsoperatie leidde en ervoor zorgde dat de dijken na de vloed werden verbeterd.

J. Zijlma, 'Thomas Seeratt, geschetst in zijne verhouding tot het Provinciaal dijkwezen (Groningen) [studiezaal]
In deze publicatie, overgedrukt uit de Provinciale Groninger Courant, wordt uitgebreid stil gestaan bij de bevindingen van Van Seeratt en zijn visie op het dijkwezen voor de toekomst.
Toegangnummer: 1759 inventarisnummer: 4712

Bedum

Bedum

Rolf Hoogenberg, 'De Kerstvloed van 1717 en de gevolgen voor onze gemeente'. In: "Zo as t was" (2006-1) 18-26 [studiezaal]
In dit artikel over de Kerstvloed is aandacht voor Bedum en Zuidwolde. In het 'requestenboek' van Groningen staan vijf 'requesten' uit de gemeente die te maken hebben met de Kerstvloed. Ook schrijft Hoogenberg over de bestuurlijke problemen rondom de dijkbouw na de ramp.
Toegangnummer: 1766 inventarisnummer: 799

Delfzijl

Delfzijl

Hans Beukema, Delfzijl historiaal. De geschiedenis van de gemeente Delfzijl (Delfzijl 2009) 48-49 [studiezaal]
Een kort tekstje in dit boek gaat over de Kerstvloed. Het water stond zo hoog dat de vestingwallen rond Delfzijl werkten als dijken om het water tegen te houden.
Toegangnummer: 1957 inventarisnummer: 25655

Weiwerd

Paul Stuit, "Weiwerd. Een geschiedenis van dorp en inwoners in de zeventiende en achttiende eeuw" (Haaksbergen 2015) 91-92 [studiezaal]
In dit boek over de geschiedenis van Weiwerd in de zeventiende en achttiende eeuw is ook geschreven over de Kerstvloed. De dominee van Weiwerd noteert dat de plaats minder getroffen werd dan de streek ten noorden van Delfzijl.
Toegangnummer: 1957 inventarisnummer: 29251

Eemsmond

Uithuizen

Alje Bolt, Geschiedenis van Uithuizen. Van de middeleeuwen tot en met 31 december 1978 (Uithuizen 1982) 127-128 [studiezaal]
Alinea over de Kerstvloed en de impact op Uithuizen.
Toegangnummer: 1759 inventarisnummer: 4036

De Marne

J.S. van Weerden, 'De Kerstvloed van 1717'. In: "Marne-memories" (2000) 108-111 [studiezaal]
Korte tekst over de impact op de gemeente de Marne. Vanaf pagina 109 gaat de tekst over Thomas van Seeratt; zijn handelen tijdens de ramp en de bouw van de Marnedijken nadien.
Toegangnummer: 1759 inventarisnummer: 9323

J.S. van Weerden, 'De Westpolder. De geschiedenis van een waddenpolder en zijn ingelanden' (De Westpolder 1960) 29-39 [studiezaal]
Tekst over de gevolgen van de Kerstvloed met veel aandacht voor de dijkverleggingen die zijn uitgevoerd na 1717.
Toegangnummer: 1769 inventarisnummer: 2007

I.H. Zijlma 'De Kerstvloed van 1717 in de Marne' [studiezaal]
Op papier geplakte krantenknipsels van verslagen van lezingen over de Kerstvloed in de Marne en de impact op verschillende dorpen in deze gemeente. Ook is er aandacht voor de nasleep, Thomas van Seeratt en herstelwerkzaamheden.
Toegangnummer: 1760 inventarisnummer: 350

Houwerzijl
Yte Zijlstra, Houwerzijl. Een dorp in de Marne (Bedum 1997) 17 [studiezaal]
Korte alinea's over de waterstaatkundige gevolgen van de Kerstvloed voor Houwerzijl.
Toegangnummer: 1761 inventarisnummer: 8204

Leens
J. Boeles, Iets over den Kersvloed van 1717 / J. Boeles. – 1848 In: Groninger volks-almanak. - 12 (1848), p. 143-145 [studiezaal]
Toegangnummer: 1769 inventarisnummer: 2693.1848
In deze korte tekst uit de Groninger Volks-almanak worden gevolgen van de ramp in Leens genoemd.

Pieterburen, Broek en Wierhuizen
Tine G. Klunder, Hijlke Dijkstra en Anton L. Stiekema, Pieterburen, Broek, Wierhuizen: kijken naar en lezen over toen (Oosterwolde 1988) 20-21 [studiezaal]
In het Gronings geschreven tekst over de Kerstvloed van 1717 met beschrijvingen van voorvallen rondom Pieterburen.
Toegangnummer: 1761 inventarisnummer: 1209

Wija Friso, 'Het verhaal van Wierhuizen' (Groningen 2008) [studiezaal]
Korte tekst over de kerk van Wierhuizen, die geen stand heeft kunnen houden tegen de Kerstvloed van 1717. Daarnaast transcripties uit het 'Kerkeboek' van Pieterburen en Wierhuizen en meerdere kopieën van literatuur over de Kerstvloed.
Toegangnummer: 1957 inventarisnummer: 25167

Marinus Berend, Rob van den Elst en Cees Schelling, Pieterburen. Wad'n dorp (Pieterburen 1986) 14 [studiezaal]
Korte tekst over de rampzalige watersnoden tussen 1164-1717, waaronder de Kerstvloed die er voor zorgde dat in het kleine dorp Pieterburen 172 mensen verdronken.
Toegangnummer: 1759 inventarisnummer: 4266

Wehe den Hoorn en omstreken
'Brief over den Watersnood van 1717', Groninger Volksalmanak voor het jaar 1921 (Groningen 1921) 6-13 [studiezaal]
Tekst van een brief uit 1718 geschreven door de Doopsgezinde gemeenschap over de geleden schade, aangericht door de Kerstvloed, in dorpen in de Marne.

Westernieland
Herma Hulscher e.a., Westernieland: geschiedenis van kerk en dorp (Warffum 2003) 12-15 [studiezaal]
In dit boek is een hoofdstuk gewijd aan de watervloeden. Westernieland werd grotendeels verwoest door de Kerstvloed. Ook de kerk heeft het zwaar te verduren gehad.
Toegangnummer: 1957 inventarisnummer: 21497

Menterwolde

Menterwolde
Wieko Smit, 'Dijken en overstromingen', in: Historische Kring Menterwolde (2017) nr.2 7-10 [studiezaal]
In dit artikel in het tijdschrift *Historische Kring Menterwolde* over de Kerstvloed is aandacht voor de gevolgen van de ramp in deze gemeente. Ook worden de dijkverbeteringen nadien in de provincie besproken.
Toegangnummer: 1766 inventarisnummer: 762

Oldambt

Finsterwolde
Harry Perton, De dijken "alle sligt weg effen grond" – Finsterwolde en de Kerstvloed van 1717 (12 december 2016) [online]
Getranscribeerde tekst over Finsterwolde (uit het archief van het stadsbestuur van Groningen 1594-1816) met commentaar van de auteur.

Nieuw-Scheemda
Commissie Fotoboek Nieuw-Scheemda, Tussen 't Zieldaip en 't Grootmoar : vier eeuwen leven en werken in Nieuw-Scheemda en 't Waar (1985) 17 [studiezaal]
In deze alinea wordt de schade van de Kerstvloed in Nieuw-Scheemda omschreven. De kerk kwam onder water te staan.

Slochteren

Harkstede
Henk Nieborg, 'De geschiedenis van Harkstede-Scharmer. Dl. 26: Watervloeden. Afl. 5. [1717]'. In:"Vrouger : orgaan van de Historische Vereniging Scharmer-Harkstede en Omstreken" (2008-26) 10-13 [studiezaal]
Tekst over de Kerstvloed met vooral aandacht voor de 'Kerkeboeken' uit Harkstede, Woltersum, Engelbert en Sappemeer. Hierin zijn notities gemaakt over deze ingrijpende gebeurtenis.
Toegangnummer: 1766 inventarisnummer: 511

Ten Boer

Thesinge
Almanak ter bevordering van kennis en goeden smaak / uitg. door het departement Leens der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen. - Groningen : M. Smit, 1831, 'Thesinge' J.G. Rijkens [studiezaal]
Toegangnummer: 1769 inventarisnummer: 18800.1831
In dit korte tekstje over Thesinge wordt 1717 genoemd. Thesinge had volgens de auteur een voorzorgsmaatregel getroffen door een grote put de bouwen zodat in tijden van overstroming de bewoners konden worden voorzien van zoet water.

Winsum

Jacques Tersteeg, 'De kerstvloed van 1717 en dominee Wibrandus van Elselo van Bellingeweer en Ranum'. In: "Infobulletin Winshem" (2007-1) 14-19 [studiezaal]
en [online]: http://www.winshem.nl/wp-content/uploads/Info-2007-nr1.pdf
Artikel over het 'Kerkeboek' van Bellingeweer-Ranum waarin aantekeningen staan van dominee Wibrandus van Elselo over de Kerstvloed. Tevens wordt er een meer algemeen beeld geschetst van de gebeurtenissen in 1717.
Toegangnummer: 1957 inventarisnummer: 30557

Tinallinge
Marten Bootsman, De historie van het kerkgebouw in Tinallinge. Gebaseerd op tot nu toe bekende gegevens (Groningen 1992) 21-22 [studiezaal]
en [online]: http://www.tinallinge.info/kerkgeschiedenis/De_kerstvloed_van_1717.pdf
Een onderdeel in deze publicatie gaat over de invloed van de Kerstvloed op Tinallinge. Met aandacht voor de financiële toestand na de Kerstvloed.
Toegangnummer: 1761 inventarisnummer: 7074

Zuidhorn

Aduard
Tonko Ufkes, 'De opstand in Aduard in 1718' Groninger Volksalmanak voor het jaar 1984 -1985 (Groningen 1984-1985) 91-101 [studiezaal]
Dit artikel gaat over de plannen voor het dijkherstel die betaald moesten worden. Een menigte van boeren ging met stokken naar de Aduarder jonker Lewe van Aduard, omdat de menigte hem verantwoordelijk achtte voor het hoge bedrag dat moest worden betaald.
Toegangnummer: 1769 inventarisnummer: 2692.1984